

صفت‌ها

صدا

نوشته گی، میلز و ایرژین
ترجمه دکتر مرتضی مجدفر، فاطمه قائمی

روایت پژوهی

چرا روایت پژوهی روز به روز محبوبیت می‌یابد و گسترده‌تر می‌شود؟

۳

- چون روز به روز بر اهمیت تفکرات معلمان، بازتاب رفتارهای معلمان، پژوهش‌های انفرادی و حسی معلمان در کلاس‌های درس (پژوهش‌های عمل‌کردی) و مطالعه انفرادی آنان تأکید بیشتری می‌شود.
- چون روز به روز بر دانش معلم، پیشرفت حرفه‌ای و افزایش مهارت تصمیم‌گیری او تأکید می‌شود.
- چون روز به روز بر اهمیت صاحب‌اختیار بودن معلمان و دست‌اندرکاران اصلی تعلیم و تربیت در روند پژوهش‌های آموزشی تأکید می‌شود و پژوهشی که صدای معلم و فعالان اصلی تعلیم و تربیت در آن شنیده نشود، کم‌ارزش تلقی می‌شود.

فرایند روایت پژوهی و گام‌های آن - ۱

۴

- روایت پژوهی هشت گام دارد:
۱. شناسایی موردی که هدف مطالعه است و مطالعه و شناسایی پدیده‌ها و عواملی که قرار است کشف شوند.
 ۲. انتخاب شخص یا اشخاصی که قرار است در این پژوهش از آن‌ها یاد بگیریم (جالب است که پژوهشگر، طرف مقابل خود در روایت پژوهی را به‌عنوان فردی که قرار است یاد بگیرد می‌پذیرد).
 ۳. مطرح کردن پرسش‌های ابتدایی روایت پژوهی.
 ۴. تشریح نقش پژوهشگر یا پژوهشگران، شامل سه زیرمرحله:
 - ورود به میدان عملی پژوهش؛
 - تشریح وظایف متقابل پژوهشگر و یاددهنده؛
 - تعیین محدوده‌ها و نکات اخلاقی مشخصی که در پژوهش باید رعایت شوند.

آنچه خواهید خواند:

- تعریف‌ها، معنی‌ها و هدف‌های روایت پژوهی
- فرایند روایت پژوهی
- انواع روایت پژوهی
- مشخصات کلیدی طرح‌های پژوهشی مبتنی بر روایت پژوهی
- فن‌های جمع‌آوری اطلاعات در روایت پژوهی

تعریف و هدف

۲

- روایت پژوهی
- تعریف: تشریح زندگی افراد، جمع‌آوری داستان‌هایی از تجربه افراد و توضیح درباره چستی و چرایی آن تجربه‌ها (در اینجا منظور از افراد، معلمان، مدیران مدرسه و تمامی کسانی هستند که در گستره آموزش فعالیت می‌کنند).
 - هدف: تلاشی برای افزایش درک و فهم درباره موضوع اصلی مدنظر آموزش و یادگیری با جست‌وجو و کنکاش در گفتار صاحبان تجربه و تکرار داستان‌ها و ماجراهای انفرادی است که در روایت پژوهی شرکت دارند.

۵

فرایند روایت پژوهی و گام‌های آن-۲

ادامه گام‌ها

۱. تشریح روش‌های جمع‌آوری اطلاعات با توجه ویژه به گفت‌وگوی فعال با موردی که زندگی شخصی یا کاری او در حال پژوهش است.
۲. ابداع و تشریح تدریجی تدبیرهای پژوهشگر برای تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات.
۳. همکاری با شرکت‌کنندگان در پژوهش برای پدید آوردن روایت و معتبر ساختن صحت روایات با گفت‌وگوهای دیگر و جمع‌آوری اطلاعات از دیگر منابع اطلاعاتی در دسترس.
۴. تکمیل نگارش روایت (با توجه به اینکه از همان گام نخست، نوشتن آغاز می‌شود) و کدگذاری و مشخص کردن نکات مهم روایت.

۶

نکات مهم و مورد توجه در فرایند روایت پژوهی

- اگر مورد گفت‌وگو و روایان بیش از یک نفرند، همه گام‌های ذکر شده باید برای دیگر موارد هم رعایت شوند.
- ایجاد یک روند مشترک، مشخص و دارای تأثیر متقابل، به وسیله روابطی که بر پایه اعتماد و مراقبت میان پژوهشگر و شرکت‌کننده شکل می‌گیرند؛ زیرا در روایت پژوهی، اعتماد حرف اول را می‌زند.
- نیت پژوهشگر باید قدرت و اختیار دادن به شرکت‌کننده برای بیان روایت و داستان خود باشد و از محدود کردن او بر اساس پیش فرض‌های خود که در پژوهش‌های دیگر مرسوم است، خودداری کند.
- شرکت‌کننده باید احساس کند در این گفت‌وگوی پژوهشی، جایگاه اول از آن اوست.
- پژوهشگر باید گوش‌کننده‌ای حرفه‌ای باشد و فعالانه به داستان و روایت شرکت‌کننده گوش فرادهد؛ قبل از اینکه نظر خود را بگوید.

۸

انواع روایت پژوهی-۲

- پژوهش‌های مبتنی بر روایت بر اساس پنج مشخصه طبقه‌بندی می‌شوند:
- چه کسی خالق و آفریننده روایت است: پژوهشگر، روایتگر یا هر دو؟
- حوزه روایت یک زندگی کامل است یا بخشی از آن؟ برای مثال، گزارش روایت پژوهی معلم از یک سال تدریس خود است یا گزارش چند سال وی؟
- چه کسی روایت را تدارک دیده است: معلمان، دانش‌آموزان، والدین، کارکنان مدیریتی یا دیگران؟
- آیا مطالعه از چارچوب نظری یا مفهومی خاصی متأثر است؟ برای مثال، معلم راوی، روش تدریسی را که روایت می‌کند، بر مبنای ساختن گرایشی تدریس کرده است یا نظریه رفتارگرایی؟
- آیا تمام عناصر موجود در پژوهش، بر یک روایت مبتنی هستند و از نظم و ترتیب مشخصی پیروی می‌کنند یا چند روایت تودرتو و لایه‌دارند که از هر بخش آن، عنصر منفرد و جداگانه‌ای سر بر می‌آورد؟

۹

مؤلفه‌های اصلی روایت پژوهی-۱

- روایت پژوهی شش مشخصه اصلی دارد:
- روی تجربه‌های افراد تمرکز دارد.
- در نقل روایت‌ها، توالی زمانی تجربه‌ها را از نظر دور نمی‌دارد.
- در شکل‌دهی ساختار روایت‌ها، روی گفت‌وگوی فعال به عنوان یک روش اصلی تأکید دارد.
- برای شکل‌دهی صحیح روایت‌ها، به طور مکرر از فن بازگردانی و تکرار داستان‌ها سود می‌برد.
- در جست‌وجوی آن است که بین روایت نقل‌قول شده و مکان وقوع روایت، ناهمگونی خاصی مشاهده نشود (برای مثال، راوی در بیان روش‌های تدریس خود در دو دوره قبل در روستایی دورافتاده، از روشی سخن بگوید که تنها چندسالی است ابداع شده است).
- در تلاش است روایت حاصله بازتابی واقعی باشد از آنچه روایت شده است. به عبارت دیگر، متن روایت باید جوشیده و خروشیده از تعامل و گفت‌وگوی مشترک پژوهشگر و شرکت‌کننده باشد.

۷

انواع روایت پژوهی-۱

سرگذشت خود (زندگی‌نامه خودنوشت)	زندگی‌نامه	نوشتن شرح زندگی
تاریخ‌ها و اطلاعات شخصی	روایت‌های فردی	گفت‌وگوهای روایتی
اسناد شخصی	اسناد زندگی	داستان‌ها و شرح وقایع زندگی
تاریخ قوم‌نگارانه	زندگی‌نامه قوم‌نگاشته	زندگی‌نامه قوم‌نگاشتی خودفرد
روان‌شناسی قوم‌نگارانه	قوم‌شناسی متمرکز بر فرد	حافظه جمعی

۱۰

مؤلفه‌های اصلی روایت پژوهی-۲

منابع داده‌ها در روایت پژوهی
 / مرور خاطرات شرکت‌کنندگان از تجربه‌ها و رویدادهایی که پشت سر گذاشته‌اند.
 / مطالب انتشار یافته یا تدوین شده و انتشار نیافته، جزوه‌ها، دست‌سازها و دیگر آثار شرکت‌کنندگان.
 نکته: تعامل پژوهشگر برای شناسایی منابع مشابه در همکاری مشترک با شرکت‌کنندگان، از طریق تقلیل سطح خود به جایگاه راوی، از ضروریات روایت پژوهی است. به عبارت دیگر، نیاز به روابطی بر پایه اعتماد، مراقبت، احترام، برابری و تسهیلگری در جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها میان پژوهشگر و مشارکت‌کننده در روایت پژوهی لازم است. برای مثال، کاربرگی تک‌صفحه‌ای که مشارکت‌کننده سال‌ها پیش برای کاربرد در کلاس درس خود طراحی کرده و از دید او خیلی ارزشمند است، باید از دید پژوهشگر هم مهم تلقی شود.

۱۲

فن‌های روایت پژوهی-۲

/ دو چشم‌انداز اصلی در جمع‌آوری اطلاعات: تجزیه و تحلیل روایی / تجزیه و تحلیل، تفسیر یا تأویل روایت‌ها.
 / باید در نظر داشت فقط متن روایت‌ها هستند که در تجزیه و تحلیل و تأویل اطلاعات مدنظر قرار می‌گیرند.

تجزیه و تحلیل روایی

/ بر اساس داده‌هایی که پژوهشگر از گفت‌وگوها، مشاهده‌ها و کنارهم گذاشتن سایر اطلاعات در قالب یک داستان یا روایت گرد هم آورده است.
 / روایت یا داستان به مثابه محصول نهایی کار، ملاک هرگونه تجزیه و تحلیل روایی است.

تفسیر یا تأویل روایت‌ها

/ روندی که به موجب آن پژوهشگر روایت‌ها را به مثابه اطلاعات جمع‌آوری شده مدنظر دارد و خود آن‌ها را بر اساس موضوعاتی که روایت را پیش برده، تقسیم‌بندی و بر همین مبنا نیز تأویل می‌کند. چون این فن به کاهش نقش راوی منجر می‌شود، چندان پایایی ندارد.

۱۳

فن‌های روایت پژوهی-۳

فن بازگردانی و اصلاح تکاملی داستان‌ها روندی است که پژوهشگر، مشارکت‌کننده را به بازگویی مکرر داستان از زاویه‌های گوناگون ترغیب می‌کند تا از آن میان بتواند عناصر کلیدی روایت مانند زمان، مکان، موضوع یا موضوعات اصلی و فرعی را بازنمایی کند و بر اساس همین موارد، روایت را با رعایت توالی زمانی تکامل ببخشد و بازنویسی کند.

مراحل

/ پژوهشگر گفت‌وگو را به گونه‌ای هدایت می‌کند که بتواند اطلاعات را به درستی شناسایی کند.
 / پژوهشگر با رعایت اخلاق حرفه‌ای پژوهشگری، از مشارکت‌کننده درخواست می‌کند به بازگویی حتی چندباره داستان از زاویه‌های گوناگون بپردازد تا بتواند اطلاعات را بر اساس عناصر کلیدی موجود در روایت بازنویسی کند.
 / پژوهشگر داستان را بر اساس ترتیب تاریخی رویدادها سازمان‌دهی می‌کند.
 / پژوهشگر با ارائه‌متنی نهایی که خود تهیه کرده است، از مشارکت‌کننده درخواست می‌کند در اصلاح و نگارش روایت نهایی همکاری کند.
 رعایت این مراحل متن نهایی را به تجربه‌های زیسته افراد شبیه تر می‌کند.

۱۱

فن‌های روایت پژوهی-۱

در روایت پژوهی اطلاعات تجربی اساس کار هستند. علاوه بر این، کیفیت و تنوع اطلاعات روایی جمع‌آوری شده، قدرت تفسیر داده‌ها و اعتبار مطالعه را بالا می‌برد. باید در نظر داشت، منابع اطلاعاتی متعدد تنها از طریق رفت و برگشت گفت‌وگوها، خلق گفتمان مشترک و نوشتار مکتوب پالایش می‌شوند.
 شش فن جمع‌آوری اطلاعات عبارت‌اند از:
 / بازگردانی و اصلاح تکاملی داستان‌ها
 / تاریخ شفاهی
 / خاطرات
 / قصه‌گویی
 / نامه‌نگاری یا تحلیل نامه‌ها
 / نوشتن زندگی‌نامه خود و دیگران.

۱۶

۴- فن‌های روایت پژوهی-۴

نامه‌نگاری یا تحلیل نامه‌ها

علاوه بر تحلیل نامه‌ها که روشی دارای قدمت در روایت پژوهی است (استخراج و ویژگی‌ها و کدهای زندگی فرد یا افراد مورد مطالعه از روی تحلیل نامه‌هایی که وی به دیگران نوشته است)، با توجه به فناوری‌های نوین اطلاعاتی، نامه‌نگاری، حتی به شیوه مرسوم امروزی اش: گپ اینترنتی (چت)، از فن‌های روایت پژوهی است که با درگیر شدن پژوهشگر و مشارکت‌کننده در نامه‌نگاری دو طرفه به شیوه نامه‌نگاری سنتی یا با استفاده از رایانه و گپ (چت) صورت می‌گیرد.

در این روش، با توجه به تعامل گسترده پژوهشگر و مشارکت‌کننده، برداشت و تعبیر به حداقل میزان خود می‌رسد و هر دو فرصت‌های فراوانی در اختیار خواهند داشت تا روی اصلاح و تکمیل موضوع و پیشبرد کلی پژوهش نقش داشته باشند.

۱۴

۴- فن‌های روایت پژوهی-۴

تاریخ شفاهی

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات شرکت‌کنندگان با درخواست از آن‌ها برای به اشتراک گذاری تجربه‌هایشان. این روش از دیگر فن‌های روایت پژوهی کاربرد وسیع‌تر و قدمت بیشتری دارد.

برای استفاده بهینه از این روش، سه زیرفن پیشنهاد می‌شود:

- برای انجام گفت‌وگوها، خود پژوهشگر پیش‌نویس پرسش‌های گفت‌وگورا تهیه کند (گفت‌وگوی سازمان‌یافته و دارای توالی زمانی) یا فهرستی از پرسش‌ها را مدنظر داشته باشد و بر حسب اقتضا و چگونگی پیشرفت گفت‌وگو، آن‌ها را طرح کند (گفت‌وگوی سازمان‌نیافته و بدون توالی زمانی).
- پژوهشگر برنامه‌ها، تاریخچه‌ها و سرفصل‌های کلی کار مشارکت‌کننده را در نظر داشته باشد و بر مبنای همان‌ها گفت‌وگو را پیش ببرد.
- از مشارکت‌کننده درخواست شود خودش یک جدول زمانی تهیه و آن را به بخش‌های وقایع قابل توجه در زندگی خود تقسیم کند. این روش، به ویژه هنگامی که مشارکت‌کنندگان افراد مسنی باشند، با مشکلاتی در جمع‌آوری اطلاعات روبه‌رو می‌شود.

۱۷

۷- فن‌های روایت پژوهی-۷

نوشتن زندگی‌نامه خود و دیگران

پژوهشگر از مشارکت‌کننده درخواست می‌کند خود به نوشتن زندگی‌نامه خود و دیگر افرادی که با او تجربه‌های مشترکی دارند، مشغول شود. این روش، به‌رغم اینکه با احساس و تفکر مشارکت‌کننده و نیز ذکر جزئیات وقایع و تجربه‌ها پیوند می‌خورد، غالباً به دلیل کم‌بودن افراد در نوشتن، با کاستی‌هایی روبه‌روست. لذا ممکن است به‌عنوان یک فن جنبی مورد استفاده قرار گیرد. برای رفع این کاستی، برای مثال می‌توان از معلمی که قرار است تجربه‌های وی روایت پژوهی شود در خواست کرد طرح درس‌ها، نقشه‌های مفهومی تدریس خود، یادداشت‌های شخصی، نمونه کار برگ‌ها و سؤالات امتحانی، جزوه‌ها و یادداشت‌های آموزش ضمن خدمت، فیلم‌های گرفته شده از تدریس‌های خود و مواردی از این دست را به‌عنوان ضمیمه در کنار زندگی‌نامه خود نوشت که غالباً کم‌حجم خواهد بود، ارائه دهد.

۱۵

۵- فن‌های روایت پژوهی-۵

خاطرات

عکس‌ها، فیلم‌ها، مقالات چاپ‌شده شخصی، دست‌نوشته‌ها، کارهای هنری و مواردی از این دست می‌توانند برای استخراج جزئیات زندگی مشارکت‌کننده مورد استفاده قرار گیرند. از این رو، این فن یک روش اصلی نیست و همواره در کنار دیگر روش‌ها به کار برده می‌شود.

قصه‌گویی

قصه‌گویی و رهاسازی مشارکت‌کننده برای بیان قصه‌های زندگی خود (و البته نه داستان‌پردازی) می‌تواند بخش اصلی فرایند جمع‌آوری اطلاعات در هر پژوهش روایی باشد. در دسترس بودن تعداد زیادی داستان می‌تواند پژوهشگر را با فرصت‌های زیادی برای درک تجربه مشارکت‌کننده روبه‌رو کند.

۱۸

از الف‌گفتیم و اینک ی: نگارش روایت‌نهایی

نگارش روایت مرحله پایانی هر پژوهشی است که اساس آن بر روایت مبتنی است. در این گام، پژوهشگر به‌مثابه فردی که نسخه‌نهایی پژوهش خود را می‌نویسد، اطلاعات گردآوری، طبقه‌بندی، کدگذاری و تحلیل‌شده را در قالب روایتی کتبی ارائه می‌دهد که البته می‌تواند ضمیمه‌هایی نیز به‌صورت فیلم، عکس، پرده‌نگار (پاورپوینت)، جدول و سایر اسناد به‌همراه داشته باشد. همکاری بین پژوهشگر و شرکت‌کننده، در نگارش روایت‌نهایی حیاتی است. *

منبع

این نوشته از روی منبع زیر و با افزودن برخی نکات و مثال‌ها به فارسی ترجمه شده است:
Educational Research, Chapter 16: Narrative Research. By: Gay, Mills, and Airasian. 2016.